

Emlékezés Székely Györgyre (1924 -2016), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjára

Remembering György Székely (1924-2016), Full Member of the Hungarian Academy of Sciences

Székely György jogász, történész, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja Budapesten született 1924. február 12-én, Székely Imre és Reisman Aranka gyermekeként. Szülei kezdetől fogva taníttatták, egyetemet végzett tanult szakembernek szánták, egyetemi felvételekor már birtokában volt az angol és francia nyelvnek. A karon is kitűnő latin tudása segítette előre. 1942-ben érettségizett, ugyanazon esztendőben megkezdte tanulmányait a Pázmány Péter Tudományegyetem Jog-és Allamtudományi Karán; jogi kari dékáni engedéllyel pedig áthallgatással a Bölcsészettudományi fakultáson is.

Így lettek egyszerre mesterei Eckhart Ferenc, Hajnal István és Szentpétery Imre. Tanulmányait egy esztendőre megszakította a világháború és deportálása Dachaubába, melyeket hazatérése után folytathatott. 1946-ban kiérdemelte az államtudorságot, aminek birtokában előbb a Földművelési Minisztériumban majd a Jóvátételi Hivatalban közszolgálatot teljesített. Köztisztviselőségét 1949-ben tudományos kutatásra cserélte. 1949-ben a Kelet-Európai Tudományos Intézet, 1953-ig a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének munkatársa, osztályvezető helyettese volt.

Az MTA Történettudományi Intézetében szerzett tudományos fokozatot. 1952-ben lett a történettudományok kandidátusa, ami megnyitotta előtte az utat az egyetemi karrier előtt. Tudományos munkatársként korábban (1948-1949) is adott elő az egyetemen, de az 1953-as év fordulópont volt az életében. Ekkor lett egyetemi docens az ELTE-n, ahonnan már egyenes út vezetett az 1956. évi egyetemi tanári kinevezésig.

Többször töltött be fontos egyetemi vezetői pozíciókat. Így 1953-ban dékánhelyettes az átszervezett fakultás Történettudományi Karán, 1969 és 1975 között a Bölcsészettudományi Kar dékánja, 1955 és 1962, valamint 1976 és 1982 között az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektorhelyettese volt. 1956. február 1-je és június 30-a között az egyetem rektora. Tanszékvezetője volt a Középkori Egyetemes Történeti tanszéknek 1955-től 1982-ig, illetve a jogi kar meghívására 1958-1959-ben megbízás alapján foglalta el Eckhart Ferenc katedráját a Magyar Állam-és Jogtörténeti Tanszéken. A fiatal nemzedékek nevelésének elkötelezettjeként még 90 esztendőskorában is oktatott. 1994-ben vonult nyugdíjba, 1997-től az egyetem professzor emeritusa a Közép- és Kora Újkori Egyetemes Történeti Tanszéken. 2005-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetem díszdoktorává avatták.

1958-ban a Magyar Történelmi Társulat főtitkára lett, utóbb, 1966-ig alelnöke. 1982 és 1987 között a Budapesti történeti Múzeum főigazgatója lett, mely funkciót egyetemi oktató tevékenységének folytatása mellett vállalta el. A Budapesti Történeti Múzeum vezetőjeként sikeresen erősítette meg az intézmény tudományos rangját, fontos kiállításokat szorgalmazott és gondozott, miként a Kiscelli Múzeum állandó kiállításait, az aquincumi Thermae maiores-t, az egyetemtörténeti kiállítást, Buda 1686-os visszafoglalásának emlékkiállítását, vagy a Zsigmond és kora a művészetben című tárlatot.

1973-ban lett az MTA doktora, s még ugyanebben az esztendőben az MTA levelező tagja, 1985-ben pedig rendes tagja. Székfoglaló előadását „A robotgazdaságra való átmenet Közép-Kelet-Európában és az 1514-es esztendő” címmel tartotta. Az Akadémia közéletében folyamatosan

részt vett, úgy is, mint az MTA Felügyelőbizottságának tagja, a Magyar Nyelvi Bizottság (Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottság), a Művelődéstörténeti Bizottság, a II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya Szavazati jogú tagja, Történettudományi Bizottság tagja, az Egyetemtörténeti Albizottság elnöke, a Doktori Tanács tagja, A Szociális Bizottság tagja, Magyar – orosz történész vegyesbizottság elnöke, a Magyar – lengyel és a Magyar – svéd történész vegyesbizottságok tagja. A Comité International des Sciences Historiques magyar nemzeti bizottságának aktív szereplője volt. Széles körű nemzetközi kapcsolatai, külföldi kutatásai, kongresszus- és konferenciaszereplései hírnevet szereztek nemcsak neki magának, hanem a magyar történettudománynak is. „Személyében az akadémiai közélet és az egyetemi oktatás fáradhatatlanul tevékeny, segítőkész, megfontolt és vezetési tapasztalatokban gazdag egyéniséget veszített el” – emlékezett meg róla a Magyar Tudományos Akadémia

Székely György még Eckhart Ferenc inspirációjára Szent László III. törvénykönyvének keltezésével és a gyula méltóságának kutatásával kezdte meg tudományos munkásságát. A Kelet-európai Tudományos Intézet gyakornokaként, az MTA Történettudományi Intézetében, utóbb a bölcsészettudományi kar állományában a középkor és kora újkor társadalomtörténetének keretében foglalkozott az 1526 előtti parasztfelkelések történetével, dolgozott a török birodalommal szembeni védekezés kérdéskörén, elemezte a vallonok és olaszok szerepét Közép-Európában, de állandó témái közé tartozott az egyetemi oktatás fejlődése is. Mindvégig foglalkoztatták a magyarok bizánci és oszmán kapcsolatai.

A magyar és európai várostörténet mérvadó kutatójaként tartották számon. Sokoldalúságáról vall a megfogalmazása szerint munkamódszerét kezdettől fogva meghatározó szempontrendszer: a történelmi változások földrajzi körülmények közé helyezése, a földrajzi, éghajlati befolyások vizsgálata, a nyelvtudomány és a nyelvrokonság iránti érdeklődése, a nyelvi határok kutatása, a régészet eredményeinek ellenőrző forrásokként történő használata.

Kötetek, könyvsorozatok, kiadványok tanúskodnak tudományszervező elkötelezettségéről. Folyóiratok gondozója (a Századok szerkesztőbizottságában 1959-1990-ig, a Honismeret főszerkesztőjeként 1976 és 1995 között), Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös nominatae. Sectio Historica szerkesztőbizottságának tagja 1960-tól 1968-ig, a Budapesti Történeti Múzeum kiadványainak (különösen a Tanulmányok Budapest Múltjából sorozat 1956-1992) szerkesztőbizottsági tagja. Résztvevője a legnagyobb történettudományi vállalkozásoknak, miként a tízkötetes Magyarország története szerkesztőbizottságának és szerzői kollektívájának. Már 1950-től feladatot vállalt a történettudományi jegyzetek és tankönyvek írásában, a jogi fakultáson eltöltött tanszékvezető éve alatt jogtörténeti jegyzeteket is írt.

Székely György nemzetközileg is nagyra értékelt munkássága méltó elismeréseként 1965-ben megkapta az Akadémiai Díjat, 1994-ben a Szent-Györgyi Albert díjat, 1996-ban pedig a Lengyel Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét.

Székely György főbb munkái

A középkorvégi parasztháborúk. Budapest, 1949. Országos Neveléstudományi Intézet; *A feudalizmus kialakulása és rendszere.* Budapest 1951, Szikra.; *A török hódítók elleni védelem ügye a Dózsa-parasztháborútól Mohácsig.* Budapest, 1952.; Akadémiai Kiadó. *VII. Gergely.* Budapest, 1984. Akadémiai Kiadó. (Életek és korok); *Tanulmányok a parasztság történetéhez Magyarországon a 14. században.* (szerk.). Budapest, 1953. Akadémiai Kiadó; Székely György (szerk.) *Veszprémi regeszták (1301-1387).* Összeállította Kumorovitz L. Bernát. Budapest.,

1953. Akadémiai Kiadó.; *Magyarország története. Előzmények és magyar történet 1242-ig.* 1-2. Főszerkesztő: ~. Előszó: ~, Budapest, 1984. Akadémiai Kiadó. (Magyarország története tíz kötetben)

Felhasznált irodalom

- BARTA János, Ifj.: Székely György történészprofesszor (1924–2016), *Gerundium* 2016 3-4., 207–212. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/fcf0d090-bde2-47e8-8ec1-6dfac00ff58e/content>
- BERTÓK Krisztina (szerk.): *Akadémiai Almanach*, Budapest, 2009. Magyar Tudományos Akadémia
- BODÓ Sándor: Székely György köszöntése – In: ERDEI Gyöngyi - NAGY Balázs (szerk.) *Változatok a történelemre Tanulmányok Székely György tiszteletére* Budapest, 2004. Budapesti Történeti Múzeum - ELTE BTK Középkori és koraujkori egyetemes történeti Tanszék Monumenta Historica Budapestinensia XXIV.
- BORSODI Csaba – TÜSKÉS Anna: *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának története képekben 1635-2010.* Budapest 2010, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara.
- Elhunyt Székely György*, https://mta.hu/mta_hirei/elhunyt-szekely-gyorgy-tortenesz-az-mta-rendes-tagja-106089
- ELTE díszdoktorok* https://www.elte.hu/dstore/document/2978/ELTE_diszdoktorok.pdf
- ERDEI Gyöngyi - NAGY Balázs (szerk.): *Változatok a történelemre. Tanulmányok Székely György tiszteletére* Budapest, 2004. Budapesti Történeti Múzeum - ELTE BTK Középkori és koraujkori egyetemes történeti Tanszék. Monumenta Historica Budapestinensia XIV
- HERMANN Péter (szerk.): *Ki Kicsoda? Életrajzi lexikon magyar és külföldi személyiségekről, kortársainkról* Budapest, 1981. Kossuth könyvkiadó
- HERMANN Péter (szerk.): *MTI Ki Kicsoda 2006. Kortársaink életrajzi lexikona* Budapest, 2005. MTI
- HORVÁTH Pál: Állam és Jogtudományi Kar. In: SINKOVICS István (főszerk.): *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem története 1945-1970.* Budapest, 1970. Eötvös Loránd Tudományegyetem
- KELEMEN Elemér: *Székely György. Tudós portrék* <https://www.youtube.com/watch?v=rfKG60sDI4c>
- NAGY Balázs: „A legtartósabb kétségkívül az oktatás” Beszélgetés Székely Györggyel In: Erdei Gyöngyi - Nagy Balázs (szerk.) *Változatok a történelemre Tanulmányok Székely György tiszteletére* Budapest, 2004, Budapesti Történeti Múzeum - ELTE BTK Középkori és koraujkori egyetemes történeti Tanszék 13-19. Monumenta Historica Budapestinensia XXIV.
- SINKOVICS István: Történelem In: SINKOVICS István (főszerk.): *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem története 1945-1970.* Budapest, 1970. Eötvös Loránd Tudományegyetem
- SZ. JÓNÁS Ilona (szerk.): *Társadalomtörténeti tanulmányok a közeli és a régmúltból: Emlékkönyv Székely György 70. születésnapjára*, Budapest, 1994. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara Egyetemes Történeti Tanszék
- Székely György műveinek bibliográfiája (1948-2004).* Összeállította: Kulcsár Erzsébet
- Székely György, Az MTA köztestületének tagjai* https://mta.hu/koztestuleti_tagok?PersonId=19506 .
- Székely György*, <http://majt.elte.hu/Tanszekek/Majt/TanszekTortenet/VoltProfesszorok/SzekelyGyorgy.html>
- SZÖGI László (szerk.) *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem története 1635-2002.* Budapest, 2003. ELTE Eötvös Kiadó
- SZÖGI László: *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem története képekben.* Budapest, 2010. Eötvös Loránd Tudományegyetem

SZÖTS-RAJKÓ Kinga: *A jó emlékmű mozgásban tartja az emlékezést.* <https://ujkor.hu/content/a-jo-emlekmu-mozgasban-tartja-az-emlekezest>

Mezey Barna

egyetemi tanár, DSc

Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)

Állam- és Jogtudományi Kar

e-mail: mezeyb@ajk.elte.hu